HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אלו הן הלוקין פרק שלישי מכות

כא.

קסבר רבי יוסי שריטה וגדידה אחת היא. דתרוייהו בין ביד בין בכלי וכתיב בגדידה למת [דברים יד] לא תתגודדו ולא תשימו קרחה וגו': **המשרט בכלי חייב.** הא דאי פשיטא לכולי עלמא דעיקר גדידה משמע בכלי ועיקר שריטה משמע ביד וקאמר שמואל המשרט בכלי על המת חייב ולא קאמר המגדד בכלי לאשמועינן דשם שריטה שייך בכלי והעושה חבורה בעצמו בכלי על המת חייב שני לאחין משום משרט ומשום מגדד דגדידה ושריטה אחת היא דתרוייהו בין ביד בין בכלי: **מיפיבי גדידה ושריטה אחת היא.** כלומר בין שריטה בין גדידה ענין חבורה הם ושניהם על מת אלא שריטה ביד גדידה בכלי וקשיא לשמואל דאמר תרוייהו בין ביד בין בכלי דמדקאמר המשרט בכלי ולא קאמר המגדד בכלי מכלל דשריטה שייכא בכלי כגדידה: **על המת בין ביד בין בכלי חייב.** דשריטה וגדידה כתיב דתרוייהו אסריהו רחמנא: **על עבודת כוכבים.** דיש עבודת כוכבים שעושין בשרש חבורות ופצעות: **ביד חייב.** דדרך עבודתה בכך ואפי' עבודת כוכבים שאין עבודתה בכך חייב דעבודה גמורה היא ביד: **והא איפכא כתיב.** דבכלי דרך עבודה הוא לעבודת כוכבים דכתיב ויתגודדו כמשפטם עשו גדידה כדרך שהיו רגילין לעשות בחרבות וברמחים אלמא דרך עבודה בכלי: **בי פירקי דרישא.** מקום הפרקים שמתחברים שם פירקי העצמות והיינו בצדעים. פרק יונט"ר: **בי פירקי דדיקנא.** פרק לאשון של זקן היינו תחת האוזן מקום שלחי התחתון יולא משם ושם נקרא פאה בחודו של לחי שבולט לחוץ ושתי השבולת שבסנטר מקום חבור שני הלחיים יש עצם קטן שמחבר הלחיים יחד שמכאן ומכאן נקרא פאה שכל אחד מהן לסוף הלחי הרי שתים מכאן ושתים מכאן ואחת מלמטה הוא השיער שבין ב' השבולת שבסנטר ופרק הוא בפני עצמו: **ופאה זקנם לא יגלחו.** גבי כהנים כתיב ולא תשחית את פאת זקנך בישראל כתיב וילפינן להו בג"ש הלי מהלי דפאה פאה והכי אמרי' בהדיא בפרק קמא דקדושין (דף לה:) ג"ש דפאה פאה להכי הוא דאתא דתניא לא יגלחו כו': **פ"ל לא תשחית.** ומספרים אינן משחיתים שאין חותכין שיער בלא עיקר כתער: **גילוח שיש בו השחתה.** דרך לגלח בו ומשחית והיינו תער אבל רהיטוי משחית ואין דרך לגלח בו ומספרים מגלחין ואין משחיתים: **אי גמיר גזירה שוה.** ההיא גזירה שוה דפאה פאה קאמר ובמסכת קדושין היא (שם): **מספרים מגלחין.** דמותר לגלח בהם דלא קאסר אלא מלקט ורהיטי שיש בהן השחתה: **גילוח עבדי.** השחתתן עושה גילוח כלומר גילוח מיקרי דדרך לגלח בהן: **מתני' כתובת קעקע.** כותב תחלה על בשרו בסם או בסיקרא ואח"כ מקעקע הבשר במחט או בסכין וכנסם הצבע בין העור לבשר ונראה בו כל הימים. קעקע פויינטווירי"ר. ואסור לכתוב שום כתיבה בעולם על בשרו בענין זה שכך גזירת הכתוב: **אם השם.** מפרש בגמרא דשם עבודת כוכבים קאמר: **גמ' עד שיכתוב אני ה' ממש.** על תיבות הללו אני ה' אתה מחייבו משום כתובת קעקע: **וכתובת קעקע לא תתנו בכם.** שום כתובת קעקע לא יעשו לפני שאני ה' ואסורין אתם לכתוב שם אחר על בשרכם אלמא עיקר חיובא משום שם עבודת כוכבים הוא ומיהו אסור לכתוב שום כתיבה בעולם אפי' ל"ש אלא דחיוב מלקות ליכא: **אפר מקלה.** דוקא קאמר לפי שקשה היא ומקעקעת מקום המכה והרושם נראה שם אחר זמן אבל עפר בעלמא לא: **שפוד.** בפ' אין לדין (בילה דף כח:) (1) שפוד שלו בו בשר אסור לטלטלו א"ר מלכיו) א"ר אלא ושומטו ומניחו בקרן זוית והיינו שמעתתא דעליוה מילתא דאמורא אמרה: **שפחות.** משנה היא בפ' אע"פ (כתובות דף נט:) ר' אליעזר אומר אפי' הכניסה לו מאה וכו' אמר רב מלכיו א"ר אלא (1) הלכה כרבי אליעזר (שם שם:) והיינו משנה דאמתני' קאי ולא קאמר מילתא באפי נפשה: **גומות.** (מ) (2) בגדה בבא סימן (דף נב.) ר' חלבו אמר רב הונא שתי שערות שאמרו צריך שיהא בעיקרן גומות רב מלכיו אמר רב אלא בר אהבה גומות אע"פ שאין בו שערות: **בלורים.** בפרק אין מעמידין בע"ז (דף כט.) ת"ר עובד כוכבים המסתפר מישראל כו' וכמה אמר רב מלכיו אמר רב אלא (3) שלש אצבעות לכל רוח והיינו מתניתא: **אפר מקלה.** הכא (4) ושמעתא היא דלאו אמתני' קאי אלא מילתא באפי נפשה קאמר אסור לו לאלבש כו': **גבינה.** נמי באין מעמידין דקתני במשנה [ע"ז כט:] וגבינות בית אוונייקי ובעי בגמרא [שם לה:] מ"ט אמר רב מלכיא אמר רב אלא (5) מפני שמחליקין כו' והיינו משנה דאמתני' קאי: **מתני' ומתניתא'.** רב פפא אסיימנא דרב מלכיו קאי לגרועי מיניה שפחות דכולהו מתני' רב מלכיא אמרינהו כלומר משנה דשפחות דאוקמתא כרב מלכיו רב מלכיא אמרה ומתניתא דקאמר לאו דוקא (6) אלא דבסיימנא דרב מלכיו ליכא מתני' ושמעתתא רב מלכיו ומה שנשאר מן השמעתות בסימנו של רב מלכיו דהיינו שפוד וגומות רב מלכיו אמרינהו והיינו דקאמר ליכא ביניייהו שפחות ולא קאמר שפחות ואפר מקלה אלא שפחות גרידא מגרעינן ודרב מלכיו כדקאי קאי: **מתניתא מלכתא.** משניות ובריתות עיקר הן והיינו סימן מי שאמו דומה לנקבה מוקמינן כולהו מתניתא דהוו נמי לשון נקבה אליביה והיינו רב מלכיא ששמו דומה לנקבה ומשמעותו של שם נמי משמע לשון מלכות והיינו משניות ובריתות שהן עיקר ולא שמעתות. ואית דמפרש ליכא ביניייהו שפחות (6) ומקלה משמע שפחות ושכנגדה כך לשון ת"ה: **ריבדא.** מכה: **כוסילתא.** כלי שמכה (מ) בו. בלע"ז פליימ"א: **מתני' היה לבוש כלאים.** אחד מן השוק ולא זיר:

קסבר רבי יוסי שריטה וגדידה אחת היא וכתיב התם למת אמר שמואל המשרט בכלי חייב מיתיבי שריטה וגדידה אחת היא אלא ששריטה ביד וגדידה בכלי הוא דאמר כרבי יוסי תני תנא קמיה (ג) דרבי יוחנן א על מת בין ביד בין בכלי חייב על עבודת כוכבים ביד חייב בכלי פטור והא איפכא כתיב [1] ויתגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים אלא אימא ביד פטור בכלי חייב: וחייב על הראש: מחוי רב ששת בין פירקי (ד) רישא: ועל הזקן שתים מכאן ושתים מכאן ואחת מלמטה: מחוי רב ששת בין פירקי (ה) דיקנא: רבי אליעזר אומר אם נטלן וכו': קסבר חד לאו הוא: ואינו חייב עד שיטלנו בתער: ת"ר [2] ופאת זקנם לא יגלחו (ו) יכול אפי' גלחו במספרים יהא חייב ת"ל [3] לא תשחית אי לא תשחית יכול אם לקטו במלקט ורהיטני יהא חייב תלמוד לומר לא יגלחו הא כיצד גילוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער: רבי אליעזר אומר אפילו לקטו במלקט ורהיטני (יהא) חייב: מה נפשך אי גמיר גזירה שוה ליבעי תער אי לא גמיר ג"ש מספרים נמי (ז)[לא] לעולם גמיר ג"ש וקסבר הני נמי גילוח עבדי: **מתני'** הכותב כתובת קעקע (ח) כתב ולא קעקע קעקע ולא כתב אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע (ט) בידו ובכחול ובכל דבר שהוא רושם ר"ש בן יהודה משום ר' שמעון אומר אינו חייב עד שיכתוב שם (י) את השם שנאמר [4] וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה': **גמ'** אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי עד דיכתוב (יא) אני ה' ממש אמר ליה לא כדתני בר קפרא אינו חייב עד שיכתוב שם עבודת כוכבים שנאמר וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה' אני ה' ולא אחר: אמר רב מלכיא אמר רב אדא בר אהבה אסור לו לאדם שיתן אפר מקלה על גבי מכתו מפני שנראית ככתובת קעקע (יב) אמר רב (יד) (יג) נחמן בריה דרב איקא שפוד שפחות וגומות רב מלכיו בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיא רב פפא אמר מתניתין ומתניתא רב מלכיא שמעתתא רב מלכיו וסימנך מתניתא מלכתא מאי ביניייהו איכא ביניייהו שפחות רב ביבי בר אביי קפיד אפי' אריבדא דכוסילתא רב אשי אמר (יג) כל מקום שיש שם מכה מכתו (יד) מוכיח עליו: **מתני'** (יד) נזיר שהיה (טו) שותה יין כל היום אין חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת (יה) היה מטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תטמא אל תטמא והוא מטמא חייב על כל אחת ואחת (יו) היה מגלח כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תגלח אל תגלח והוא מגלח חייב על כל אחת ואחת (יו) היה לבוש בכלאים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תלבש אל תלבש והוא פושט ולובש חייב על כל אחת ואחת

יש

על עבודת כוכבים ביד חייב. פי' הקונטרס חייב מיתה (מ) בכדרכה ולקי שלא כדרכה מלא תעבדם יתירא בכלי פטור דאינו בכלל עבודה דאינו (חייב) אלא ביד:

רב אשי אומר מכתו מובחת עליו. וכן הלכה:

ואפילו

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פי"ב מהל' ע"ז הל' יג טוש"ע י"ד סי' קפ קטיף ה]:

צח ב מיי' פי"ג מהלכות ע"ז הלכה יא סמג לאוין פא טוש"ע יו"ד סי' קפ ס"א:

צט ג טוש"ע שם ס"ג:

ק ד מיי' פ"ה מהלכות מזיקות הלכה י סמג לאוין רכ:

קא ה מיי' שם הל' טז וס"ג מהל' אבל הל' ד סמג שם וסי' רלד:

קב ו מיי' פ"ה מהל' מזיקות הל"ג סמג לאוין רכ:

קג ז מיי' פ"י מהלכות כלאים הל' ל סמג לאוין רפג:

מוסף רש"י

במלקט. פליינ"א של מלאכתי תרבות שמחליקים בם את תיק הסייף, ורהיטני. פליינ"א של עושי תריסין (קדושין לה:). תלמוד לומר לא יגלחו. הלמוד בכהנים ואין דרך גילוח בכך (שם). שפוד שפחות וגומות. אלו שלש הלכות רב מלכיו אמרן ולא רב מלכיא, מפני שמומחיהן דומין זה לזה ויש שמחליפין אמוראי של זה בשל זה, נתנו בהם סימן לסדר השמועות (ביצה כח:). רב פפא אמר. אסיימנא דרב מלכיו פליג, דקאמר שפחות רב מלכיו ליתא, דכל מתני' ומתניתא דהכא רב מלכיא פרשינהו, אבל שמעתתא דאמר רב מלכיו מודינא לך (כתובות סא:). מתניתין ומתניתא. הכי דאיתמר אפיקורסא דמתניתין, רב מלכיו, שמעתתא. דאיתמר שמעתתא באפי נפשייהו ולא אפיקורסא דמתניתין, רב מלכיו (ע"ז כט.) ורב פפא מחליף שפחות לרב מלכיו ואפר מקלה לרב מלכיו (נדה נב.). וסימנך. שלא מחליף בגירסא, מתניתא מלכתא. לגבי שמעתא הוא מתניתא מלכתא, דהא מיהא מוקמינן מיוחתא לשמעתא, וסימנך מלכיא לשון נקבה, אבל מלכיו לשון זכר (כתובות סא:). איכא ביניייהו שפחות. דמתניתין היא ומשום ליה רב מלכיו לאו דידיה היא, דכל מתניתין ומתניתא דאית בהו רב מלכיא אמר פירושן, אבל שמעתתא דאמרת רב מלכיו כגון שפוד וגומות דידיה נינהו (ביצה כח:).

תורה אור השלם

1. וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְגֹּדְדוּ כְּמִשְׁפָּטָם בַּחֲרָבוֹת וּבָרְמָחִים עַד שָׁפְךְ דָּם עֲלֵיהֶם:
מלכים א יח כח

2. לֹא יִקְרְחוּ קָרְחָה בְּרֹאשָׁם וּפֵאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ וּבְבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֹת:
ויקרא כא ה

3. לֹא תַקִּפוּ פֵּאַת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית אֶת פְּאַת זְקָנֶךָ: ויקרא יט כז

4. וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם וּכְתֹבֶת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָּכֶם אֲנִי יְיָ:
ויקרא יט כח

הגהות הב"ח

(א) גמ' בין פירקי דרישא: (ב) שם בין פירקי דדיקנא: (ג) שם בריש דרבא לרב אשי עד דיכתוב. נ"ב פי' היה שולטו אם כך הוא פי' המשנה: (ד) שם אמר רב חיננא בריה דרב איקא שפוד: (ה) שם מכתו מוכחת עליו: (ו) רש"י ד"ה שפוד בפרק אין לדין אמר שמואל שפוד שלו וכו' ג"ר אלא בר אהבה שומטו: (ז) ד"ה שפחות וכו' ג"ר אלא בר אהבה הלכה כר"א: (ח) ד"ה גומות שמעתתא היא בפ' בא סימן לענין מיאון אמר ר' מלכיו אמר ר' אלא בר אהבה גומות אע"פ שאין שם שני שערות גדולה היא ואינה ממאנת לאין גומא אע"ג היה בה שער ושערו הס"ד: (ט) ד"ה בלורית וכו' ג"ר אלא בר אהבה שלש: (י) ד"ה אפר וכו' שמעתתא כל"ל ואות ו' נמחק: (כ) ד"ה גבינה וכו' אמר ר' אלא בר אהבה מפני: (ל) ד"ה מתניתא מלכתא וכו' שפחות ואפר מקלה דמשמע: (מ) תוס' ד"ה על וכו' חייב מיתה אף שלא כדרכה ולקי:

לעזי רש"י

יונט"ר [יונטור"א]. (מקום) חיבור.
פויינטווירי"ר [פוינטווירי"ר]. לעקרן עקרצות (לשם כתובת קעקע).
פליימ"א [פליימיא"ה]. איזמל (להקות דם).